Ibsa Suuratu An-Nabaâ€™i-kutaa 1

Description

Namni jireenya tana keessatti rakkoon guddaan isatti dhufuun dura, waaâ€™ee rakkoo fi balaa gara fuunduraatti isa qunnamu beeke yoo of qopheesse, dhiphinna baayâ€™ee jala baha. Sababni isaas, waaâ€™ee rakkoo fi balaa kanaa beekun hojiiwwan dhiphinna jala akka bahaniif sababa taâ€™an hojjata. Qiyaamaan rakkoo fi balaa guddaa gara fuunduraatti addunyaa guutuu muudatuudha. Namni dursee odeefannoo Qiyaamaa walitti funaannachuun qophii gahaa taasise, dhiphinna jalaa nagaha baha. Qophiin Qiyaamaaf taasisan waa sadii: qalbiin dhugaan amanuu, hojii gaggaari hojjachuu fi hojii badaa irraa fagaachudha. Suuratu An-Nabaâ€™i odeefannoo Guyyaa Qiyaamaati fi ragaalee duâ€™aan booda kaafamu agarsiisan tan of keessatti qabatteedha. Mee haa ilaallu:

﴿عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ۝١ عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلۡعَظِيمِ ۝٢ ٱلَّذِي هُمۡ فِيهِ
مُخۡتَلِفُونَ ۝٣ كَلَّا سَيَعۡلَمُونَ ۝٤ ثُمَّ كَلَّا سَيَعۡلَمُونَ ۝٥﴾

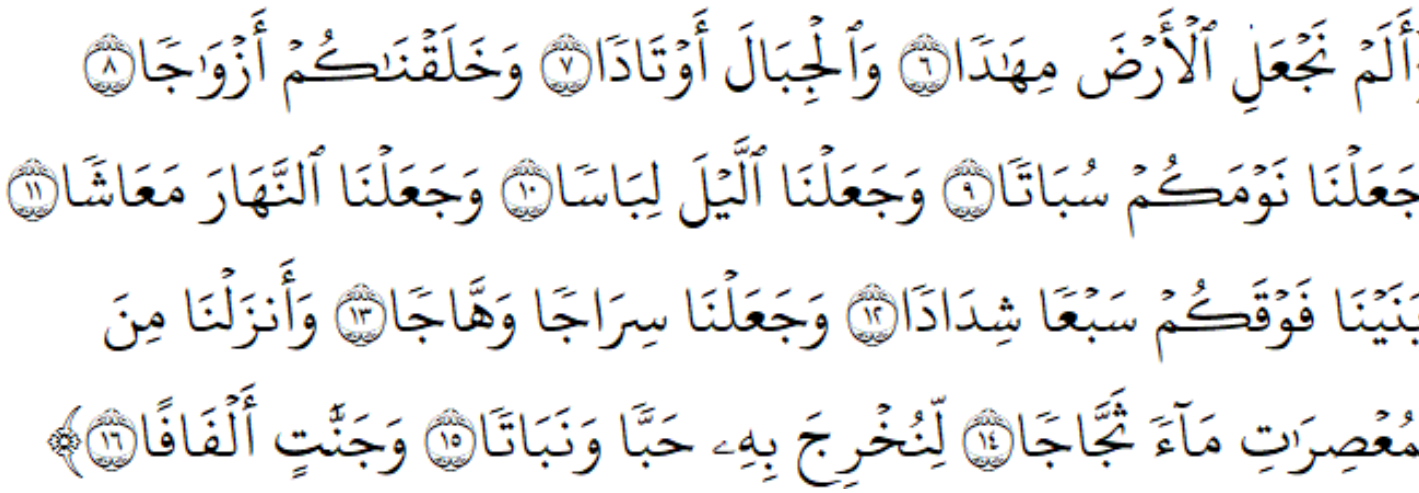
â€œ(1)-**Waaâ€™ee maalii wal gaafatuu?** (2)-**Waaâ€™ee oduu guddaa,** (3)**â€“ Kan isaan keessatti wal dhaban. (4)-Haa dhoorgaman! gara fuunduraatti ni beeku.** (5)**-Ammas haa dhoorgaman! gara fuunduraatti ni beeku.â€•** Suuratu An-Nabaâ€™i 78:1-5

â€œ**Waaâ€™ee maalii wal gaafatuu?â€•** kana jechuun namoonni keeyyattootaa fi ragaalee Rabbitti hin amannee fi kijibsiisan waaâ€™ee maali ilaalchisee wal gaafatu? Ergasii wanta wal gaafatan itti aanse ni ibse: â€œ**Waaâ€™ee oduu guddaa,**â€• kana jechuun oduu guddaa kan taâ€™e â€œduâ€™aan booda kaafamuu fi wanta Guyyaa Qiyaamaa adeemsifamuâ€• ilaalchisee wal gaafatu.

â€œ**Kan isaan keessatti wal dhaban.â€•** Oduun Guddaan kuni (Qiyaamaan) haqa gara fuunduraatti dhufu taâ€™ee osoo jiru, isa ilaalchise gargar taâ€™an. Isaan keessaa Qiyaamatti kan amanutu jira, isaan keessaa kan shakkuutu jira, isaan keessaa immoo guutumaan guututti kan itti hin amannee fi kijibsiisutu jira.

â€œ**Haa dhoorgaman! gara fuunduraatti ni beeku. Ammas haa dhoorgaman! gara fuunduraatti ni beeku**.â€•
â€œ**Haa dhoorgaman!**â€• Dhimmichi akka warroonni duâ€™aan booda kaafamutti hin amanne odeessanii miti. Duâ€™aan booda kaafamuun haqa dirqamaan gara fuunduraatti dhufuudha. Yommuu duâ€™an waaâ€™ee Aakhirah ilaalchise haqa taâ€™uu ni beeku. Sababni isaas, teesson isaanii Jahannam keessatti isaanitti mulâ€™ifama. Duâ€™aan boodas erga kaafamanii Qiyaamaa ilaalchisee wanti isaan kijibsisaa turan haqa shakkiin keessa hin jirre taâ€™uu ni beeku. Sababni isaas, erga

kijibsiisaa turanii booda haala Aakhirah ijaan ni argu. Wanta argan kana immoo gonkumaa kijibsiisu hin dandaâ€™an.[1] Ergasii adabbii (azaaba) kijibsiisaa turanitti humnaan oofamuun achi keessatti azzabamu (adabamu). Itti aanse ragaalee duâ€™aan booda kaafamu agarsiisanii fi qananiiwwan namoota irratti oole ibsa:

â€œ **(6)-Sila Nuti dachii afaa hin goonee? (7)-Gaarreenis shikaali [hin goonee]? (8)-Cimdiis goonee isin uumne. (9)-Hirriba keessanis boqonnaa goone. (10)-Halkanis uffata goone. (11)-Guyyaas yeroo jireenyaa goone. (12)-Gubbaa keessanittis [samiiwwan] jajjaboo torba ijaarre. (13)-Duungoo bobaâ€™aas uumne. (14)-Duumessa irraas bishaan dhangalaâ€™aa baayâ€™ee buufne. (15)-Isaan (bishaan kanaan) midhaanii fi biqiltoota baasuf [roobsine]. (16)-Ashaakiltiwwan damee wal-keessa seensifatanis.**â€• Suuratu An-Nabaâ€™i 78:6-16

Aayaata tanniin keessatti mallattoolee yuniversii (kawn) keessaa mallattoolee sagal guddinna dandeetti Rabbii, ogummaa fi beekumsa Isaa agarsiisaniin namoota yaadachiisa. Nama dhugaa kana hubate, waaâ€™ee duâ€™aan booda kaafamu ilaalchise oduun guddaan Ergamaan Rabbii (SAW) Rabbii oltaâ€™aa irraa beeksise haqa shakkiin keessa hin jirre taâ€™uu ni beeka. Khaaliqni beekaan, ogeessi fi dandaâ€™aa taâ€™e jireenya addunyaa tanaa uume, osoo isaan hin mindeessinii fi hin adabin namoota akkanumaan hin uumu. Mindaa fi adabbiin guutuun jireenya jalqabaa tana keessatti guutumaan guututti waan hin raawwatamneef, jireenyi lammataa mindaa fi adabbiin guutuun itti raawwatamu jiraachun dirqama.

Asi gaditti ibsa mallattoolee saglan guddinna dandeetti Rabbii, olâ€™aantummaa ogummaa Isaatii fi beekumsaan waan hundaa akka marse agarsiisan, kanaafu Qiyaamaan akka dhaabbattu mulâ€™isan ilaalchise ni ilaalla:

Mallattoo 1ffaa- â€œ**Sila Nuti dachii afaa hin goonee?**â€• Kuni gaafi warra Guyyaa Qiyaamaa kijibsiisan irraa mirkaneefannaa ittiin barbaadaniidha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala dachii afaa (minxaafii) jireenya namootaatiif gaarii taate godhe. Namoonni haala salphaan ishii keessa jiraatu, haajaa isaanii guuttatu. Dachiin faayda fi buâ€™aa baayâ€™ee lakkawwame hin xumuramne qabdi. Dachii garmalee balâ€™attuu fi jireenya lubbu-qabeenyitiif kan mijeesse, jireenya lammataa keessatti namoota duâ€™an kaasu irratti dandaâ€™aadha. Sababni isaas, dachiin garmalee guddoo fi balâ€™oodha. Namoonni immoo xixxiqooleedha. Wanta garmalee guddaa kan uumee wanta xiqqaa uumun isatti ni

ulfaataa?

Mallattoo 2ffaa- â€œ**Gaarreenis shikaali [hin goonee]?**â€• Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa dachiin akka hin sochoone fi hin kirkirre gaarreen shikaali tasgabbeessu godhe. Shikaali jechuun muka xiqqaa jalli isaa xiloo horii itti hidhuuf gara lafaatti gadi suuqamudha. Akkasumas, yeroo cidhaa ykn duâ€™aa dukkaana yommuu dhaaban caafi isaa shikaalitti hidhan. Shikaalin kuni dukkaanni akka hin daaqne ykn hin sochoone eega. Haaluma kanaan, gaarreenis dachii daaqu fi sochoâ€™uu irraa eegu.

Mallattoo 3ffaaâ€“ â€œ**Cimdiis goonee isin uumne**.â€• Kana jechuun tokko kan biraatti akka tasgabbaaâ€™uu fi horteen itti fuftuuf dhiiraa fi dubartii gochuun isin uumne. Akkasumas, tokko kan biraatti dabalamuun miâ€™aa qunnamti walirraa argatu. Kuni qananii guddaa Rabbii kana godhe galateefachu barbaachisuudha. Isa galateefachu keessaa tokko wanta Inni beeksiseetti amanuu fi ajaja Isaatti buluudha. Akkasumas, cimdii gochuun uumuu kana keessa mallattoo duâ€™aan booda kaafamuun akka jiru agarsiisutu jira. Humna wal hormaataatiin uumama namaa ajaaâ€™ibaa kana Kan argamsiise, wantuma uumama kana fakkaatu argamsiisuu irratti dandaâ€™aadha. *Akkuma garaa haadhaa keessatti nama uumee gara addunyaa tanaatti baase, Guyyaa Qiyaamaas garaa dachii keessatti nama uumuun kaasuu irratti dandaâ€™aadha.*

Mallattoo 4ffaa- â€œHirriba keessanis boqonnaa goone.â€• Kana jechuun hirriba keessan isiniif boqonnaa goone. Kana keessa qananii hirribaatu jira. Guyyaa yommuu ifaajaa fi carraaqaa oolan qaamni isaanii ni dadhaba. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa filannoo namaatin ala hirribni akka isatti dhufu gochuun dadhabbii kana irraa oofa. Ergasii namni kuni boqonnaa argata. Sababa hirribaatin anniisaa fi humna haarawa horata. Namni halkan guutuu hojjachuuf jecha hirriba malee buluuf osoo yaale, dirqamaan hirribni isatti dhufuun isa kuffisa. Kunis boqonnaa akka argatuuf rahmata Rabbiin irraa isaaf taâ€™eedha. Gama biraatin, namoonni yommuu badii hojjatanii fi Rabbiin faalleessan, halkan guutuu yeroo hirriba itti dhabantu jira. Sababa kanaan, guyyaa boqonnaa fi tasgabbii hin argatan. Kanaafu, hirribni qananii guddaa galata barbaachisuudha. Galanni kunis kan taâ€™u, Rabbii oltaâ€™aa hirriba kana boqonna namaaf godhetti amanuu, wanta Inni beeksisetti amanuu fi Isaaf ajajamuudha.

Ammas, hirriba keessa ragaa duâ€™aan booda kaafamu agarsiisutu jira. Akkuma jedhamu, hirribni obbolleessa duâ€™aati. Namni rafe hanga dammaquutti akka nama duâ€™eeti. Akkuma nama duâ€™ee wanta naannoo isaatti raawwatamu hin beeku. Yommuu hirribaa dammaqu nama jiraa taâ€™ee deema. Namni duâ€™ees qabrii keessa akkuma nama rafuu yeroo dheeraaf tura. Ergasii Guyyaa Qiyaamaa lubbuun isatti deebiâ€™uun ni kaafama. Kanaafi, Guyyaa Qiyaamaa yommuu kaafaman,

قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾

Ni jedhu, â€˜Yaa badii keenya! Iddoo hirribaa keenya irraa eenyutu nu dammaqsee?â€™ â€˜Kuni waan Rahmaan waadaa galeedha, Ergamtoonnis dhugaa dubbatanii jiru.â€™ [jedhama].â€• (suuratu Yaasin 36:52)

Mallattoo 5ffaa-â€œHalkanis uffata goone.â€• Kana jechuun akkuma uffanni qaama haguugu halkanis kan waa haguugu goone. Akkuma uffanni qaama haguugu, halkanis nama haguuga. Namni wanta guyyaa hojjachuu hin barbaanne halkan addatti bahee hojjata. Sababni isaas, guyyaa akka ijji namaa isa argitu hin barbaadu. Garuu halkan akka uffataatti waan nama haguuguuf, ijji namaa wanta inni hojjatu hin agartu. Ammas, akkuma uffanni qaamaaf mijaawaa taâ€™e, halkanis boqonnaaf mijaawadha- uffata gaarii yommuu uffatan mijaaâ€™inni fi boqonnaan namatti dhagahama. Haaluma kanaan halkan gara hundaan nama marsuun boqonnaa namaaf taâ€™a. Guyyaa caalaa hirriba rafuuf halkan mijaawadha.

Mallattoo 6ffaaâ€“ â€œ**Guyyaas yeroo jireenyaa goone**.â€•-kana jechuun akka namoonni galii jireenyaa argachuuf, daldalaa fi haajaa adda addaatiif bakkaa bakkatti sochoâ€™aniif guyyaa ibsaa goone. Halkan caalaa guyyaan yeroo mijaawaa namoonni soorataa fi galii isaanii argachuuf itti hojjataniidha. Guyyaa jireenya itti fufsiisuuf akka hojjatan, halkan immoo boqonna akka argataniif gochuun dhugumatti qananii guddaa galata barbaachisuudha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٧٣

â€œ**Akka isa keessatti boqattanii fi tola Isaa irraa akka barbaaddattaniif, akkasumas akka Isa galateefattaniif rahmata Isaa irraa halkanii fi guyyaa isiniif godhe.â€•** Suuratu Al-Qasas 28:73

Rahmata isiniif gochuu irraa kan kaâ€™e, halkan keessatti boqattanii fi tasgabbooftan, guyyaa keessatti tola Isaa irraa itti barbaadattanii fi dalagattan isiniif godhe. Ammas kana keessa ragaa gara Qiyaamaa akeekutu jira. Akkuma Guyyaa oofee halkan fidu ykn halkan oofee guyyaa fidu, jireenya addunyaa tanaa guutumaan guututti jijjiree jireenya lammataa fiduu irratti dandaâ€™aadha.

Mallattoo 7ffaaâ€“ â€œ**Gubbaa keessanittis [samiiwwan] jajjaboo torba ijaarre**.â€• Isinii olitti samiwwan torba garmalee balâ€™atan, olfaagatan ijaarsa cimaa fi jabaan ijaarre. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa samii dachiif xaaraa gochuun dandeetti Isaatin bakkatti qabee. Ishii keessa faayda baayâ€™etu jira. Isaan keessaa urjiileen, jiiyni fi aduun ishii keessa naannaâ€™uun lubbu-qabeenyiif ifa kennu. Osoo ifni aduu jiraachu baate silaa lubbu qabeenyin hin jiraatanu turan. Kanaafi itti aanse ni jedhe, â€œ**Duungoo bobaâ€™aas uumne.**â€•

Mallattoo 8ffaaâ€“ **â€œDuungoo bobaâ€™aas uumne.â€•**
Aduu tana â€œSiraajan wahhaajaaâ€• jechuun ibse. Siraaj jechuun duungoo ifaa fi hooâ€™insa kennuudha. Wahhaaj jechuun immoo baayâ€™innaan kan bobaâ€™uudha. Kanaafu, aduun duungoo bobaâ€™aa ifaa fi hooâ€™insa kennituudha. Lubbuu qabeenyi dachii irra jiraataniif ifaa fi hooâ€™insa kennuun tajaajilti.

Mallattoo 9ffaaâ€“ **â€œDuumessa irraas bishaan dhangalaâ€™aa baayâ€™ee buufne. Isaan (bishaan kanaan) midhaanii fi biqiltoota baasuf [roobsine]. Ashaakiltiwwan damee wal-keessa**

seensifattanis [baasuf].â€•

Duumessa irraa bokkaa wal duraa duubaan buusun lafa keessaa midhaan, biqiltootaa fi jannata mukkeen ishii wal keessa seenanii fi rukkatan baasne.
â€œMidhaanâ€• kanneen akka qamadii, garbuu, xaafii, boqqoolloo fi kkf dha. Asitti â€œBiqiltoonniâ€• wanta magariisa haala jiidhaa taâ€™een nyaatamaniidha. Kanneen akka margaa, baala, ukaaâ€™a fi kkf. Jecha â€œJannataâ€• jedhu, wanta mukkeen, midhaan, firaafiree, laggeen, gamoowwanii fi wanta nafsee gammachisu biroo of keessatti qabateef jecha itti fayyadamaniidha. Asitti jannata jechuun ashaakilti mukkeeni fi firaafiree adda addaa of keessaa qabduudha.[3] Kunis ragaa cimaa duâ€™aan booda kaafamu agarsiisuudha.

Firii fi sanyii gogaa bishaan itti roobsun lafa keessaa baasu kan dandaâ€™e, namootas erga duâ€™anii biyyee taâ€™anii booda, lafee gogdu irraa lamuu isaan uumuu irratti dandaâ€™aadha. Abu Hureeyran akka dabarsetti, Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhan: â€œ**Afuuffi xurumbaa lamaan jidduu afurtama jira.**â€• [Namoonni Abu Hureeyraa marsan] ni jedhan, â€œYaa Abu Hureyraa, guyyaa afurtama jechuu keeti?â€• Innis ni jedhe, â€œHomaa jechuu hin dandaâ€™uâ€•, Ni jedhan, â€œJiâ€™a afurtama jechuu keeti?â€• Innis ni jedhe, â€˜Homaa jechuu hin dandaâ€™uâ€™ Isaanis ni jedhan, â€œWaggaa afurtama jechuu keeti?â€• Innis ni jedhe, â€˜Homaa jechuu hin dandaâ€™uâ€™ â€˜**San booda Rabbiin bishaan samii irraa ni buusa. Ergasii akkuma kuduraan (baaqelan, atarri) biqilu isaanis (namoonnis) ni biqilu. Nama irraa wanti hin tortorre hin jiru lafee takkatti malee. Lafeen sunis Ajbu az-zanabi (lafee eegee)â€• jedhamti. Guyyaa Qiyaamaa lafee tana irraa uumamni namaa ni ijaarrama.â€™â€™**â€• Sahih Muslim 2955 a (Lafeen eegee tuni lafee gara taaâ€™a irratti argamtuudha.)
Qananiiwwanii fi mallattooleen armaan olii dandeetti, ogummaa fi beekumsa Rabbii subhaanahu hubatanii Qiyaamaatti akka amananii fi Isaaf galata galchan nama taasisa.

Kitaabban wabii:
[1] Tafsiiru Saâ€™dii-1068-1069, maâ€™aariju tafakkuri-15/11-13, Tafsiiru Xabarii-24/7-8
[2] Tafsiiru Ibn Kasiir 7/44, Maâ€™aariju tafakkuri-14/580-582
[3] Maâ€™aariju tafakkuri-15/13-19, tafsiiru tahriir wa tanwiir-30/14-â€¦, Tafsiiru Ibn Kasiir-7/459-â€¦, Tafsiiru Saâ€™dii-1069

Date Created
December 16, 2019
Author
admin